

Onevenwichtig Coronabeleid.

De context.

Wanneer je het over beleid hebt, zul je altijd moeten beginnen met het vaststellen van de situatie waarmee je te maken hebt. In het geval van Corona werden al in het begin van de epidemie (op 14 maart 2020) de volgende cijfers gepubliceerd:

- 80% van de mensen die besmet zijn ervaren geen of milde klachten.
- 14% van de besmettingen leidt tot ernstiger klachten. Een aantal mensen uit deze groep zullen in het ziekenhuis terechtkomen.
- 6% worden kritisch, en belanden op de IC.

De cijfers zijn te vinden op deze website: <https://www.bbc.com/news/health-51214864>. Er staat bij vermeld dat de gegevens afkomstig zijn uit China. In Nederland heb ik deze informatie toen niet kunnen vinden.

In de loop van het vorig jaar werden steeds meer medicijnen gevonden die verlichting konden bieden, en werd de aanpak steeds beter. De cijfers zijn daardoor gunstiger geworden.

Het virus heeft niet hetzelfde effect op iedereen. Al snel werd duidelijk dat met name de ouderen (70+?, 80+?) en mensen met een onderliggende kwaal kwetsbaar waren, vaak in het ziekenhuis zouden belanden. Verwacht mag dus worden dat het virus hoogstens wat tijdelijk ongemak zal opleveren voor de mensen die buiten die groep vallen, dus 80% van de bevolking. Mensen tot zeg maar 70 jaar lopen weinig risico.

Op grond van deze cijfers kunnen we een drietal aandachtsgebieden (of sporen) onderscheiden:

1. De groep mensen die ernstig ziek worden, mogelijk op de IC terechtkomen of overlijden.
2. De rest van de bevolking die niet of nauwelijks klachten zal hebben. Ook alle mensen die al besmet zijn geweest of een vaccin hebben gehad (en dus immuniteit hebben) vallen in deze groep.
3. De economie en de maatschappij, die onherroepelijk getroffen zullen worden door maatregelen in het eerste aandachtsgebied.

Het maken van beleid in een situatie waarin er sprake is van verschillende aandachtsgebieden, is op zich niet zo ingewikkeld. Bij elk aandachtsgebied kun je een bepaald doel bedenken dat je zou willen bereiken. En in het algemene of overall beleid probeer je deze drie aandachtsgebieden zoveel mogelijk als een geheel te zien. De doelstelling van dat geheel zal zijn om de epidemie aan te pakken en daarbij de impact op de mens, de maatschappij en de economie zo klein mogelijk te houden. Laten we deze doelstelling 'terug naar normaal' noemen.

Belangrijk is dat daarbij sprake is van proportionaliteit. Omdat je te maken hebt met drie verschillende aandachtsgebieden met elk een eigen belang zullen de maatregelen op het ene terrein nooit te veel ten koste mogen gaan van de belangen op de beide andere terreinen. Concreet betekent dit dat maatregelen ten aanzien van de aanpak van de epidemie altijd zorgvuldig moeten worden afgewogen tegen de inbreuk op de beide andere sporen.

Peter Devilee: Onevenwichtig Coronabeleid

www.devileeconsultancy.nl

Communicatie.

Je zou dus verwachten dat de regering aan het begin van de epidemie zou uitleggen wat het virus voor de bevolking zou betekenen. De context dus. Dan zou voor iedereen duidelijk zijn dat bepaalde groepen grotere risico's liepen, maar dat het overgrote gedeelte van de bevolking niet al te veel last van een besmetting zou hebben.

Dat is echter niet gebeurd. Tot op de dag van vandaag heeft de overheid alleen gecommuniceerd over de vorm, en niet de inhoud van de epidemie. Dus ging het in de eerste golf over de bezetting van de IC's en het aantal overledenen, en in de tweede golf over het aantal besmettingen. En over de maatregelen die genomen werden om het virus te bestrijden. Zonder in te gaan op het feit dat het virus voor verschillende mensen verschillende gevolgen zal hebben. Daardoor is voor veel mensen het beeld ontstaan dat we met een dodelijke ziekte te maken hebben.

De aanpak van de regering.

Het moge duidelijk zijn dat Rutte c.s. vanaf het begin van de epidemie alle energie en aandacht alleen maar op het eerste aandachtsgebied heeft gericht. De beide andere sporen zijn feitelijk buitenspel gezet. De economie werd afgedaan met een subsidie van meer dan 50 miljard, en de mensen van het tweede spoor, die (veel) minder risico lopen, bestonden blijkbaar niet.

Alle aandacht ging dus naar het eerste terrein. Dat betekende onder andere dat het RIVM in praktische zin bepalend werd voor de beleidskeuzes die werden gemaakt. Het is niet voor niets dat Jaap van Dissel in een interview klaagde dat zijn organisatie feitelijk het beleid aan het maken was, terwijl die taak daar niet thuis hoorde. En dat we dagelijks allerlei epidemiologen, virologen en andere logen zien en horen vertellen hoe het beleid zou moeten aangepast is dus ook een direct gevolg van deze aanpak. Een goed en afgewogen beleid zou dus een driesporenbeleid moeten zijn, en geen enkelspoor beleid zoals het nu het geval is. Het RIVM mag wel adviseren, maar beleid maken gaat een stap verder omdat ook andere belangen meewegen. Vandaar dat die taak te allen tijde bij de regering moet liggen. Zo hoort dat in een democratie.

Terwijl in de eerste golf alle aandacht ging naar het verminderen van de bezetting op de IC, was dat tijdens de tweede golf een minder belangrijk punt geworden, en kwam de nadruk op het aantal besmettingen en de bezetting in het ziekenhuis te liggen. Ook hier weer geen nuancering. Dat is jammer. Want het maakt nogal een verschil of er honderd jongeren worden besmet of honderd 80-plussers. Dat veel besmettingen dus niet automatisch tot veel ziekenhuisopnamen zullen leiden had wel vermeld mogen worden. Nu werden die hoge aantallen gebruikt om maatregelen te rechtvaardigen.

Dat er steeds gesproken wordt over het onder controle krijgen van het virus is ook apart. Veel mensen zullen het virus onder de leden hebben zonder dat ze daar iets van gemerkt hebben, of klachten hebben die ze aan andere oorzaken toeschrijven. Maar tegelijkertijd kunnen zij het virus wel doorgeven. Het verkrijgen van controle is dus, gezien de aard van het virus, een belachelijk uitgangspunt. Het virus is hier, deal with it!

De relatie met de bevolking.

De regering had ten aanzien van de bevolking twee invalshoeken kunnen kiezen. Aan de ene kant had zij ons bij dit probleem kunnen betrekken. Dan zou je verwachten dat wij geïnformeerd zouden zijn over de aard van het virus (de cijfers uit het begin van dit artikel), en dat we betrokken zouden worden bij de manier waarop de inzichten in de loop van de tijd zouden verschuiven. Dan hadden wij de context begrepen van de epidemie, en begrip kunnen opbrengen voor de acties die moesten worden genomen. Nederlanders zijn mans genoeg om daarin mee te kunnen denken, en de noodzakelijke maatregelen te helpen implementeren.

Rutte heeft echter gekozen voor de tweede invalshoek. Die is simpel te omschrijven als ‘verbieden en bestraffen’: veel regels over wat niet mag, met de inzet van politie en BOA’s om mensen te bekeuren. Deze aanpak, die meer bij de jaren 50 past dan bij de huidige tijd, behandelt ons niet als gelijkwaardig, maar als ondergeschikten die simpelweg moeten doen wat de baas beveelt. Wij houden niet van deze manier van werken. Dat daardoor steeds meer tegenwerking ontstond is dus niet verwonderlijk. En wanneer je niet begrijpt hoe de bevolking in elkaar steekt en hoe je daar mee om moet gaan, dan is de vraag gerechtvaardigd wat je op die positie eigenlijk aan het doen bent.

Gevolgen van de gekozen aanpak.

Deze aanpak, die slechts gericht is op het ene spoor, heeft belangrijke consequenties. Zoals gezegd is er geen enkele aandacht gegeven aan het tweede spoor, de mensen die minder last van het virus zullen hebben of die het virus al achter de rug hebben. Toen op een gegeven moment werd aangegeven dat jongeren tot 18 jaar vrijgesteld zouden worden van bepaalde beperkingen is er niet uitgelegd waarom dat zou kunnen. Het gevolg was dat veel mensen die jongeren gingen aanspreken op hun zorgeloze gedrag. Veel Nederlanders leven immers met de gedachte dat iedere besmetting tot de dood zou kunnen leiden. En mensen die een besmetting doorlopen hadden werden niet geïnformeerd over wat dat betekende voor hun immuniteit, en de vraag of zij nog steeds het virus zouden kunnen doorgeven. Dat zou toch essentiële informatie zijn, lijkt mij. De mogelijkheid om deze groep actief bij het beleid te betrekken, omdat zij immers een buffer ten aanzien van de kwetsbare groep zouden kunnen vormen, werd niet benut.

En over het derde spoor, de gevolgen voor de maatschappij en de economie, kunnen we kort zijn. Die moeten wijken voor alles wat te maken heeft met het eerste spoor. De subsidies en kredieten moeten blijkbaar alles goed maken, maar dat zal niet het geval zijn. Op individueel niveau zal er grote schade zijn aangericht.

Illustratief voor het gebrek aan aandacht voor het derde spoor was het volgende. Toen de eerste golf leidde tot een algemene lockdown (niet alleen van de brandhaard in Brabant, maar ook Groningen en Friesland, waar op dat moment nog geen besmettingen waren), wilden veel ondernemers graag zo snel mogelijk weer aan de slag. De minister van economische zaken Eric Wiebes adviseerde hen om protocollen op te stellen en maatregelen in hun bedrijf te nemen waardoor de anderhalve meter kon worden gewaarborgd. De ondernemers gingen voortvarend aan de slag, maar toen ze eenmaal hun zaakjes op orde hadden besloot Rutte dat zij hun zaak toch gesloten moesten houden. En ook nu nog speelt de vraag wat de ondernemers zouden kunnen bijdragen geen enkele rol. Zij worden er niet bij betrokken: de regering bepaalt en zij moeten afwachten.

Peter Devilee: Onevenwichtig Coronabeleid

www.devileeconsultancy.nl

En aan het eind van de zomer bleek dat de ministers Wiebes van Economische Zaken en Slob van Onderwijs tot dan toe helemaal niet bij het OMT (Outbreak Management Team) waren betrokken. Minister Slob moest uit de media horen dat de scholen gesloten zouden worden. Zo onbelangrijk zijn de maatschappelijke en economische gevolgen blijkbaar.

Wat je feitelijk ziet is dat door de focus op het eerste spoor, op de ziekenhuizen en hun bezetting, die algemene doelstelling ‘terug naar normaal’ niet aan de orde is. De enige doelstelling die wordt gehanteerd is de subdoelstelling ten aanzien van dat eerste spoor: de druk op de ziekenhuizen. Daardoor ontbreekt de proportionaliteit waren het eerder over hadden. Wanneer er maatregelen worden genomen omdat het aantal besmettingen oploopt, en die geen of niet voldoende effect hebben, wordt er een nieuwe maatregel bovenop gestapeld om alsnog het doel te (proberen te) bereiken. Wanneer je echter de algemene doelstelling zou hanteren zou je elke maatregel aan dat doel toetsen, en zou je alles wat geen (merkbaar) effect lijkt te hebben terugdraaien om een volgende maatregel uit te proberen. Want dan is de impact op beide andere sporen dus niet gerechtvaardigd. Maar wanneer je alleen maar de epidemie onder controle wil krijgen (wat dus een hopeloze zaak is zo lang niet iedereen is ingeënt), en de effecten op maatschappij en economie worden ondergeschikt gemaakt, blijf je steeds maar nieuwe maatregelen afkondigen. En lukt het dan nog niet, gewoon weer een volgende maatregel daar bovenop.

Omdat de doelstelling van dit eerste spoor is om het virus onschadelijk te maken zal er geen exit strategie zijn. Want welke maatregel je ook neemt, je zult die doelstelling pas bereikt hebben wanneer er groepsimmunitet zal zijn ontstaan. Daardoor blijven maatregelen maar doorlopen, ook al hebben ze geen effect. Toen aan het begin van de tweede golf de restaurants en de cafés gesloten werden, en dit geen merkbaar effect had, bleef de maatregel toch intact. Want het doel was nog niet bereikt.

Daarbij moet ik wel zeggen dat ik de indruk heb dat de regering bij het begin van de tweede golf blijk gaf in hoge mate gefrustreerd te zijn geweest door de weerstand vanuit de bevolking. Die weerstand is, zoals we zagen, een direct gevolg van de manier waarop de bevolking is behandeld. Een aantal maatregelen lijkt bedoeld te zijn om meer druk op de bevolking te leggen, om zo af te dwingen wat het kabinet wil. Ik meen zelfs dat in een interview met Jaap van Dissel en Jacco Wallinga is gezegd dat de sluiting van de scholen aan het begin van de tweede golf (ook?) bedoeld was om de mensen te dwingen thuis te werken.

Wat hadden we dan verwacht?

Wanneer je te maken hebt met een bepaald probleem, zoals Corona, zou je in eerste instantie de aard van het probleem moeten onderzoeken. Dan kom je dus op de cijfers uit het begin van dit artikel. Wanneer de BBC deze cijfers op 14 maart 2020 kan publiceren zou je mogen verwachten dat de aanpak van de regering op deze cijfers zou zijn gebaseerd. Dat is immers de uitgangspositie van de Coronaproblematiek.

Dat betekent dat je in eerste instantie, wanneer je weet welke groepen het meest gevoelig zijn voor het virus, je aanpak gefocust zou moeten zijn op die groep. Want dat zijn de mensen die ernstige gevolgen kunnen of zullen krijgen van een besmetting. Voor de andere mensen zijn de effecten veel minder ernstig. Dat de regering die informatie in het begin van de crisis niet

heeft gecommuniceerd kun je nog toeschrijven aan de paniek van het eerste moment. Maar dat ook na de zomer nog steeds veel ernstig zieken en doden in verpleegtehuizen te vinden waren is natuurlijk beschamend. Op die groep zou alle aandacht gericht moeten zijn, daar is de winst te behalen.

Maar zelfs als je die cijfers niet zou hebben dan zou het toch voor de hand liggen dat je, op basis van de mensen in het ziekenhuis, op de IC of mensen die overlijden een risicoanalyse maakt. Dat levert een beeld op van de groep met de grootste problemen. Dus wanneer je alle aandacht specifiek op die groep richt, zullen de ernstige gevolgen verminderen. En wanneer in de loop van de epidemie de samenstelling van de risicogroep verandert kun je de focus meebewegen met die ontwikkeling. Het heeft toch weinig zin om evenveel aandacht te richten op groepen die niet of nauwelijks last zullen hebben van de besmetting? Zeker wanneer die energie ten koste gaat van de kwetsbare groep.

Wat zegt u? Die 80% kan toch ook de kwetsbare groep besmetten? Dat klopt. Maar onderlinge besmettingen zullen niet tot al te veel problemen leiden. Daarom is dat raakvlak tussen beide groepen zo belangrijk.

Een genuanceerde aanpak zou ook voor de vaccinatie moeten gelden. Dat je uiteindelijk iedereen (of zoveel mogelijk mensen) zult moeten vaccineren om het virus onder controle te krijgen, is duidelijk. Op lange termijn is groepsimmunititeit noodzakelijk. Maar dat je de kwetsbare groep niet als eerste vaccineert, maar aan allerlei andere mensen voorrang geeft, daar begrijp ik niets van. Het had een duidelijk verhaal kunnen zijn: dit is de kwetsbare groep, en daar besteden we alle aandacht aan. En die wordt vervolgens ook als eerste gevaccineerd. Maar de warrigheid en inconsistentie die het hele traject al kenmerkt (mondkapjes!) is ook hier aanwezig. En dus staan allerlei groepen te roepen dat zij als eerste moeten worden gevaccineerd, en wordt hun eis ook nog gehonoreerd.

Maar laat dit duidelijk zijn. Wanneer je niet inhoudelijk ingaat op het virus, en mensen niet uitlegt welke risico de verschillende bevolkingsgroepen lopen, dan kun je daarna geen kant meer op. Als mensen eenmaal het idee hebben dat het een dodelijk virus is, kun je later niet meer roepen dat het voor meer dan driekwart van de bevolking allemaal wel meevalt. Iedereen wil als eerste worden ingeënt.

Conclusie.

Het beleid of de strategie vertoont zeker niet de schoonheidsprijs. Sterker nog, ik denk dat de schade aan mens, maatschappij en economie vele malen groter is geworden door de onbeholpen manier waarop deze epidemie is aangepakt. Een jaar lang had men op elk moment de aanpak kunnen verbeteren en effectiever kunnen maken door alle aandacht te richten op de kwetsbare groep, maar dat is al die tijd verzuimd. Natuurlijk, dit is een gebeurtenis die we nog nooit eerder hebben meegemaakt, maar er moeten toch voldoende mensen in de regering of in hun omgeving zijn die hadden kunnen helpen een betere aanpak op te zetten. Wanneer voor het grootste gedeelte van de bevolking een besmetting met Corona tot hoogstens milde klachten zal leiden moeten er toch alarmbellen gaan rinkelen, bijvoorbeeld in de Tweede Kamer, om vraagtekens te zetten bij de keuzes die worden gemaakt?

Peter Devilee: Onevenwichtig Coronabeleid

www.devileeconsultancy.nl

Het is mij duidelijk geworden dat wij blijkbaar niet over de regering en instrumenten beschikken om een effectievere benadering van zo'n probleem te bewerkstelligen. Noch hebben wij een parlement dat zelf onderzoek doet en op zoek gaat naar een eigen standpunt, op grond waarvan zoiets alsnog kan worden afgedwongen. Ik zou willen voorstellen om de ervaringen met de krakkemikkige aanpak van deze crisis te gebruiken om op zoek te gaan naar betere oplossingen voor de toekomst.

11 maart 2021, Peter Devilee

www.devileeconsultancy.nl